

ALOJZ GRADNIK – PESNIK GORIŠKIH BRD.

Ur. Fedora Ferluga-Petronio. Trst: ZTT-EST, 2008. 164 str. *Alojz Gradnik – poeta del Collio Goriziano*. A cura di Fedora Ferluga-Petronio. Trst: ZTT-EST, 2008, 190 str.

Zbornika, posvečena Alojzu Gradniku, sta rezultat mednarodnega simpozija, ki je potekal na Videmski univerzi 19. in 20. aprila 2007 ob 125. obletnici pesnikovega rojstva in 40. letnici njegove smrti. Simpozij, ki je bil prvi mednarodni simpozij, posvečen pesniku Goriških brd, je organizirala Fedora Ferluga-Petronio, redna profesorica hrvaške književnosti na isti Univerzi, pod pokroviteljstvom Veleposlaništva Republike Slovenije v Rimu in Občine Brda. Uredila je tudi oba zbornika. Avtorica navadno usmerja svojo pozornost pomembnim literarnim osebnostim, ki jih je uradna literarna kritika iz različnih razlogov, tudi političnih, zanemarila. Tako sta nastali dve monografiji o dubrovniškem dramatik Juniju Palmotiću, o predhodniku hrvaške moderne A. Tresiću-Pavičiću in o Nikoli Šopu, hrvaškem metafizičnem pesniku bosanskega porekla.

Tokrat se je kot Slovenka, ki je pred dvajsetimi leti pristala na katedri za hrvaško literaturo, osredotočila na enega izmed največjih slovenskih pesnikov, ali, kot ga je označil Vidmar v uvodu k *Svetlim samotam* l. 1932, na največjega pesnika po Prešernu. Namen je bil seznaniti z Gradnikom italijanski kulturni ambient, v katerem je bil za razliko od Srečka Kosovele praktično neznan, obenem pa prikazati tudi slovenskemu bralcu marsikatero manj znano ali površno obravnavano tematiko.

Zbornika sta si skoraj povsem enaka, s to razliko, da v italijanskem sledimo v dodatku Gradnikovi pesniški poti prek italijanskih in furlanskih prevodov njegovih pesmi (Gradnikova mati Lucija Godeas je bila Furlanka in ti prevodi so nekačen poklon Gradnikovim furlanskim koreninam), v slovenskem pa prek pesmi v izvirniku. Prav zaradi tega je imel simpozij na Videmski univerzi obširen odmev: odvijal se je v sodelovanju s Furlanskim univerzitetnim konzorcijem (Consorzio Universitario del Friuli) in Furlanskim filološkim društvom (Società filologica friulana).

Zbornik simpozija, ki se ga je udeležilo dvanajst znanstvenikov s Slovenske akademije znanosti in umetnosti, z ljubljanske, novogoriške, videmske, tržaške in neapeljske univerze, uvaja predsednik Furlanskega univerzitetnega konzorcija Giovanna Frau, ki poudarja pomembnost simpozija za slovensko-italijanske odnose v italijanskem in še posebej v furlanskem prostoru in omenja Gradnika ne samo kot pesnika, temveč tudi kot prevajalca iz več evropskih jezikov, predvsem pa italijanske književnosti in tudi nekaterih furlanskih pesnikov.

Sledita pozdravna nagovora veleposlanika Republike Slovenije v Rimu Andreja Capudra, ki omenja Gradnika kot svojega predhodnika pri prevajanju Dantejeve *Bosanske komedije*, in podžupana Občine Brda Enza Vižintina, ki poudarja Gradnikovo navezanost na briško zemljo in briškega človeka.

Na to temo je ubran tudi prispevek akademika Franca Zadravca, sicer avtorja dveh monografij o Gradniku, ki govori o Gradnikovi navezanosti na rodno zemljo, ki je stalnica v njegovi pokrajinski liriki in v njegovem podoživljanju kmečkega in

kmetovega življenja. Na nekatere podobnosti med briškim in furlanskim kmečkim svetom v pejsažu in tradiciji opozarja Roberto Dapit.

Velik del prispevkov je posvečen ogromnemu Gradnikovemu prevajalskemu opusu, ki je bil precej zanemarjen s strani kritikov in slovstvenih zgodovinarjev. Odkriva globokega poznavalca evropskih in izvenevropskih književnosti (npr. kitajske lirike in Rabindranatha Tagoreja). Poglobljeni in natančni članek Ane Toroš našteva tudi prevode, ki so ostali v rokopisu (npr. Dantejev *Raj* in vsi Shakespearovi soneti). Kako je bil večš prevajanja iz sosednjih slovanskih jezikov, je pokazal Vladimir Osolnik s prispevkom o Gradnikovem prevodu Njegoševega *Gorskega venca*, medtem ko Franska Premk kot bibličistka razpravlja o pesniški priredbi treh psalmov v zbirki *Zlate lestve*.

Da Gradnikov jezik le ni bil tako okoren, kakor je veljalo med kritiki, pričajo številne uglasbitve njegovih pesmi. Kar 60 skladateljev je uglasbilo okrog 140 skladb na Gradnikove stihe predvsem domovinske in ljubezenske tematike. Izčrpno in natančno sliko o kompozicijah je podala nedavno preminula Darja Freljih. Da je bil Gradnik velik ljubitelj slikarstva, pa potrjuje Miran Hladnik, ki razpravlja o pesnikovem odnosu do slikarjev, ki so ilustrirali njegove zbirke (Jakac, Jakopič, Maleš, Debenjak).

Prispevek Aleksandre Žabjek govori o prevodih Gradnikovih pesmi v italijanščino slavista Luigija Salvinija, sicer docenta slovanske filologije na neapeljski univerzi v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Miran Košuta se zaustavlja ob problematični recepciji Gradnika v Italiji, ki je paradoksalno dosegla višek v burnih tridesetih in štiridesetih letih prejšnjega stoletja, ko je kopica slavistov, med njimi Salvini, širila v italijanskem kulturnem prostoru kritiško in literarnozgodovinsko vednost o slovenski književnosti. Po tistem je prevajalska bera Gradnikovih pesmi v italijanskem prevodu zelo skromna: vsega skupaj kakih 60 pesmi, pa še te se večkrat ponavljajo.

Janez Premk predstavlja Gradnika kot človeka, pesnika in sodnika. Vsa Gradnikova zapostavljenost v slovenskem literarnem prostoru se vrtila okrog ključnega momenta, ko je l. 1929 sprejel mesto sodnika na Vrhovnem sodišču za zaščito države v Beogradu. Premk Gradnika sliko kot premočrtnega človeka, kmeta-aristokrata, obenem pa kot sodnika, ki opravlja natančno in vestno svoj poklic. Jetnikom je bolj pomagal, kot se na splošno misli.

Dva članka sta posvečena eni glavnih Gradnikovih tem: erosu-tanatosu, uvodnemu akordu k zbirki *Pot bolesti*. Avtorici člankov sta Katja Mihurko-Poniž in Fedora Ferluga-Petronio. Ferlugova analizira Gradnikovo ljubezensko liriko, ki spada med najizvirnejše erotične izpovedi v evropski književnosti. Čutnost preveva tudi nekatere motive pesnikove pejsažne lirike v podoživljanju briških naravnih lepote. To je neke vrste transsubstanciacija v upodabljanju narave: sonca, grozdja, bleščočih češenj in krvavih breskev, medtem ko pesnikov odnos do ljubezni ostaja mračen. Glas ljubljene dekleta se kot srhljiv krik oglašča iz groba in vabi pesnika v mrtvaški objem. Motto eros-tanatos spremlja pesnika na vsej njegovi umetniški poti. V njem se zrcali ljubezen v vseh svojih otenkih, čutnih in duhovnih. Začetna izrazita erotična komponenta se namreč počasi preveša v vse globljo poduhovljenost: od cikla *De profundis* do *Zlatih lestev*, ki kot nevidna nit spajajo nebo in zemljo in ki jih lahko zaznajo le duše izvoljencev.

Zbornika odpirata nove poglede na Alojza Gradnika, na njegovo poezijo in poetiko, in predstavljata zaokroženo celoto v preučevanju pesnika Goriških brd, italijanski zbornik pa je prva knjiga, ki odkriva pesnika tudi italijanskemu sosеду.

Ljerka Schiffler
Hrvaška akademija znanosti in umetnosti, Zagreb